

Van Spul en de oorsprong van de familie Snellen

L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85, 1051 VD Amsterdam

I. Inleiding

De tot dusver oudst bekende stamvader van de Bredase patriciërsfamilie Snellen heette Willem Willem Snellen en woonde te Hooge Mierde. (1) Hij was gehuwd met Margriet Wouter Boyens van Nertingen. Een post uit een in 1499 aangelegd hertogelijk cijnsboek voedde mijn vermoeden, dat Willem Snellen een nakomeling was van Snelleken Willems van Spulle te Hilvarenbeek, die in de tweede helft van de veertiende eeuw leefde. Volgens de bewuste post (2) betaalde Wouter Boudewijns van Nertingen voor Willem Willem Snellarts een cijns uit de erfenis dat *Ryt*, waarover voordien, althans voorheen, Wilhelmus Snellardi van Spulle cijnsplichtig was geweest.

Een Moergestels cijnsboek, aangelegd in 1497, gaf meer zekerheid. In dat en de volgende jaren betaalde *Willem Willem Snellarts soen van Spulle voir Willem van Spul vanden Brugacker die Lems kynder* was 5 oude denieren herencijns. (3) Als belastingbetaler uit die akker werd hij opgevolgd door Wouter Boyens van Mierde, dezelfde die ook te Hooge Mierde in zijn erfenis getreden was en die overigens niet zijn schoonvader, maar zijn zwager was.

De bakermat van de familie Van Spul was de herdgang *Spul* te Hilvarenbeek, ten zuiden van het dorp, en wellicht meer bijzonder het Hoogspul, waar eertijds een omwaterde huizing heeft gestaan. (4) Zo'n huizing zou een gepast decorum zijn geweest voor de door Butkens vermelde *Willaume van Spulle à Beeck*, die een vazal was van hertogin Johanna van Brabant (gest. 1404) en ten minste de status van schildknaap zal hebben gehad. (5) Een stamboom van het aloude geslacht Van Spul kan waarschijnlijk niet meer worden gereconstrueerd, maar wel kunnen de Van Spuls tot verschillende samenhangende familiegroepen en fragment-genealogieën worden gerangschikt.

De naam Van Spul komt al in de oudste Hilvarenbeekse archivalia voor. In het cijnsboek van 1340 figureren Gheno de Spulle en Ioannes de Spul, (6) in dat van 1380 Willem Grieten van Spul, die voor Gheen van Spul, en Henricus Albus de Spulle, die voor het goed van Aleydis Ludekini cijns betaalden. (7) Volgens een Beekse schepenbrief van 13 mei 1361 verpachtte Jan, zoon van Jan van Spulle en Catelyne, erfelijk 9 lopen rogge aan Mysken

van der Byest. (8) De rekeningrol van de kwartierschout van Oisterwijk lopende van 1368 tot Kerstmis 1369 geeft Vrancks kinderen van Spulle, Heyn van Spul, Willem van Spul en Jan van Spull. (9) Op de vrijdag na Sint Paulus' bekering in het jaar 1375 verschenen voor schepenen van Hilvarenbeek Jan geheten Ghestel Jans zoen was van Spulle en zijn broer Aert geheten Beerthouyt om aan hun zus Katheline, de vrouw van Peter van Ghageldonc, het erfgoed van hun grootmoeder jonkvrouw Aliten over te dragen. (10) En in 1409 gaf Jan zoon Henrics van Spulle van Eynde aan de heilige-geesttafel van Hilvarenbeek land, gelegen bij de erfenis van Heylwich Henricx vrouw van Spulle en haar kinderen. (11)

2. Nageslacht van Snel Willems van Spulle

Snellaert Willems van Spulle is omstreeks 1350 geboren en overleed voor 1436. Misschien was hij een broer van Jan Willems van Spull van Beke (gest. 1443 à 1453), die bij Christyn dochter mr. Ghysbert Schermer zes natuurlijke kinderen had. (12) Van Snel van Spul zijn zeven kinderen bekend: (13)

1. Snellart Snellarts van Spul, (14) bij Jut Willems van den Wuestenborch uit Diessen vader van Snellaert en Henrick Snellen van Spul.
2. Ermgaert Snellaerts van Spul, gehuwd met Jan Henrickss van den Blomendaele (15) te Moergestel.
3. Henrick Snellaerts van Spulle. (16)
4. Goyart Snellart Willems van Spulle was getrouwd met Oda Henricx van der Buusbeke, die uiterlijk in 1453 hertrouwde met Pauwels Jacob Pauwels. (17)
5. Aert Snellen van Spulle (18) was bij Maria Henrick Aleyten alias Baerlmans vader van:
 - a. Henrick Aert Snellen. (19)
 - b. Jan Aert Snellen, (20) gehuwd met Lysbeth Jan Jan Roeffs.
 - c. Marie Aerts Snellen van Spulle, (21) gehuwd met Joerden Jans van der Vloet.
6. Jan Snellen van Spul, wiens dochter Mechtelt trouwde met Symon Aert Schellekens, olieslager te Esbeek onder Hilvarenbeek. (22)
7. Willem Snellaerts van Spulle (23) te Moergestel was gehuwd met Lysbeth Gielis dochter van der Schueren bij Aleyt Jans van der Vloet, (24) die uit Oirschot of Middelbeers kwam. Zij was in elk geval de moeder van de vier eerstgenoemde kinderen van Willem van Spulle: (25)
 - a. Gielis Willem Snellaerts, (26), schepen van Oirschot, bij

- Henricxken Peters van den Venne vader van Peter Gieliss Snellen van Spulle (27) en van Willem Gielis Snellen. (28)
- b. Henrick Willems van Spull, gehuwd met Lysbeth Amelis van Rut. (29)
- c. Snellaert Willems van Spull, (30) vader van Jan Snellaert Willem Snellen. (31)
- d. Jan Willem Snellen, (32) zonder oir gestorven voor 1507.
- e. Willem Willem Snellen, (33) stamvader van de Bredase familie Snellen.

3. Een hooggeleerde familie Van Spul

Jan van Spull, priester, werd door de abt van Tongerlo voorgedragen als investiet van Moergestel, welke voordracht de aartsdiaken van Kempenland op 4 februari 1356 aanvaardde. Op 16 februari droeg de dienstdoende priester de kerk van Moergestel over aan heer Jan. (34) Deze had ten minste één onwettig kind, Jan, die aan een onbekende universiteit rechten studeerde.

Mr. Jan van Spull zoon heer Jans van Spull (35) was *magister artium et baccalaureus iuris canonici* (meester in de vrije kunsten en baccalaureus in het kanonieke recht), toen hij zich in 1403 aan de universiteit van Keulen liet inschrijven. Hij was daar docent in de jurisprudentie en promoveerde er uiterlijk in 1411 tot *licentiatus decretorum* ofwel licentiaat in het kanonieke recht. In 1418 en 1438 wordt hij vermeld als advocaat bij het bisschoppelijke hof te Keulen. (36) Daar is hij in 1447 overleden. Voor zijn Keulse tijd heeft mr. Jan misschien te Oisterwijk gewoond, hij bezat daar althans een huis. (37) Te Moergestel bezat hij *tguet te Spull* aan de Heisen en *den pachtguede ter Braken*. (38) Bij zijn vrouw Katharina liet hij vier kinderen na: (39)

1. Mr. Jan van Spulle junior (40) werd in 1413 als student in het kanonieke recht aan de universiteit van Keulen ingeschreven. In 1424 promoveerde hij tot licentiaat in die discipline en reeds in 1429 was hij doctor in de beide rechten. In hetzelfde jaar kreeg hij een kanunniksdij in de Sint Gereonis te Keulen. In 1428 had de stad hem aangesteld tot hoogleraar in de jurisprudentie tegen een jaarlijks honorarium van 125 mark. Sedert 1430 wordt hij gezien als advocaat *in curia Coloniensis* (in het bisschoppelijke hof te Keulen). Hij was in 1437 afgevaardigde op het concilie van Bazel en maakte in 1446 deel uit van een gezantschap te Frankfort. In 1430

kreeg hij een aanstelling tot scholaster van de Sint Gereon, omstreeks 1450 verwierf hij een universiteitsprebende in de Sint Andreas te Keulen en aan het einde van zijn leven nog een dij in de Apostelenkerk aldaar. De universiteit van Leuven probeerde hem in 1432 en 1458 *hier te mogen crigen* ten behoeve *vander lecturen ordinarius inde geestelyken rechte alhier vacerende*. Dr. Jan van Spulle verklaarde in 1461, dat hij 60 jaar oud was, 40 jaar lang te Keulen woonde en er 31 jaar professor was; geen van deze opgaven klopt. In 1468 nam hij ontslag. De magistraat van Keulen richtte zich in september tot het universiteitsbestuur met het verzoek *zo bedenken sich up eynen doctoir, der in stat m. Johans Spulle - iste renunciavat propter senium, quia legit ordinarie ultra 40 annos - leyse des morgens in der canonisten schule*. Op 28 augustus 1472 is Van Spul overleden. Zijn verdwenen grafzerk in de Sint Gereon te Keulen droeg het opschrift: *Anno 1472 die S. Augustini moritur venerabilis D. Joannes Spull, J.U.D. scholasticus et canonicus hujus ecclesiae et dotatur hujus capellae*. (41) Zijn nagelaten geschriften werden tot in deze eeuw door Duitse rechtenstudenten als studiemateriaal gebruikt. (42)

2. Mr. Ghysbrecht van Spulle (13) werd in 1417 aan de universiteit van Keulen ingeschreven. Hij had in het bisdom Luik de lagere wijdingen ontvangen en bracht het in zijn studie tot baccalaureus in de beide rechten. Van 1433 tot 1466 wordt hij gezien als syndicus en procureur aan het bisschoppelijke hof te Keulen; bovendien praktizeerde hij als advocaat. (44) In september 1474 gaf zijn weduwe Stijngijn een erfrente van 20 overlandse rijngulden aan een altaar in de Sint-Pauluskerk te Keulen. (45)
3. Mr. Ymbrecht van Spul (46) werd als klerk van het bisdom Luik in 1423 geïmmatriculeerd aan de universiteit van Keulen. Over zijn studieverloop is slechts bekend dat hij een meesterstitel behaalde. Hij vestigde zich te Brussel, waar hij in 1440 secretaris van de stad was. Zijn vrouw heette Katharina en zijn kinderen waren: (47)
 - a. Jonkvrouw Katheryn van Spulle, gehuwd met Jan Esselen.
 - b. Jonkvrouw Cecylia van Spulle, gehuwd met mr. Willem Craye.
 - c. Mr. Jan van Spul. (48) Hij werd als Brusselaar op 4 december 1460 ingeschreven aan de universiteit van Keulen. (49) Hij promoveerde daar tot *decretorum baccalaurius*. In de collegiale kerk van Hilvarenbeek was hij gebeneficieerd met een van de porties van het hoofdaltaar,

namelijk dat van Sint Maarten. (50) Het obituarium van Anderlecht vermeldt hem op 24 oktober als *canonicus huius ecclesie*; daarbij wordt vermeld: *voer het cleyn heylich cruys, een cruys in witten steen*, waarmee zijn grafmonument of althans een gedenksteen moet zijn bedoeld. (51)

4. Mr. Thomas van Spul (52) ging in 1430 aan de universiteit van Keulen studeren. Hij promoveerde in 1435 tot baccalaureus in het burgerlijke recht en heet in 1445 baccalaureus in het kanonieke en licentiaat in het burgerlijke recht. In 1440-1448 was hij professor in het burgerlijke recht, waarvoor de stad Keulen hem jaarlijks met 60 mark honoreerde. Uiterlijk in 1456 trad Thomas van Spul in bij de kartuizers van Keulen, die zodoende het Moergestelse pachtgoed *ter Braken* verwierven. (53) In 1475 is Thomas overleden.

NOTEN

A.R.A. = Algemeen Rijksarchief. G.A. = Gemeentearchief.
R. = Rechterlijk archief. R.A. = Rijksarchief.

1. L.F.W. Adriaenssen. *De eerste zeven generaties van de familie Snellen te Breda, 1450-1650*. In: De Brabantse Leeuw XXVIII, 1979, p.153.
2. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 45076, f CCCXXVv.
3. A.R.A. Brussel, Familiearchief d'Ursel, L 1499, f XLIII. Cfr. L. 1500, ongef.
4. B. Aarts. 'Omwaterde huiszigen' in *Hilvarenbeek en Diessen: zicht op een nog weinig bekend verschijnsel*. In: Nieuwsbrief van de Heemkundige Kring 'Ioannes Goropius Becanus' te Hilvarenbeek no. 5, april 1983, p.24.
5. C. Butkens, *Trophées tant sacrés que profanes de la duché de Brabant*. DL I. La Haye 1724, p. 545.
6. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 45038, ff 98 en 101.
7. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 45072, pp. 12 en 29.
8. A. Bogaerts en E. Cresens. *Inventaris van het Dominikaans archief*, deel II. Brussel 1977, p.194, no 2279.
9. A.R.A. Brussel, Rolrekeningen 2779. Wijnrick natuurlijke zoon Francken van Spulle, in 1402 gezien als poorter van Leuven, was gehuwd met Margriet, dochter van Dierck Moerken bij Hadewig van Watermael (*Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique* VIII, 1870, p.216. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1186, ff 38v e.v. R 1190, f 347). Franck natuurlijke zoon Francken van Spulle bezat in 1462 te Hilvarenbeek een huis aan de Vrijthof, thans nummer 22 of 24 (A.R.A. 's-Gravenhage, Staten-Generaal 5032-II, lectum 29 december 1663).
10. Abdijarchief Tongerlo, Charterverzameling no 836.
11. Raadhuis Hilvarenbeek, Oud administratief archief no 4337, 29 mei 1409.
12. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1222, f 130v: Jan, Willem, Margriet (gehuwd met Dierck Jan Claes Willems), Heylwich (gehuwd met Jan Jan Grieten), Lysbeth (gehuwd met Dierck Henrickss die Molner van Goirle) en Servacia (gehuwd met Roelloff Aert Roeloff van den Spiker). Bij Lysbeth Aerts van der Strathen had Jan nog een bastaarddochter, Margriet, die trouwde met Jans Jans van Eynde (R 1216, f 187v). Op 5 juni 1460 (R 1230, f 318v) verkocht Barbara natuurlijke dochter Jan natuurlijke zoon Willems van Spull een beemd in *dat Spulrebroeck* aan genoemde Roelloff van den Spiker.
13. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1222, f 31.
14. L.F.W. Adriaenssen. *Stamboom van de Brabantse familie Woestenborg (1400-1800)*. In: De Brabantse Leeuw XXVII, 1978, p.78.
15. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1236, f 291v.
16. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1237, f 117.
17. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1216, f 139, 31 december 1445. R 1222, f 158.
18. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1213, f 221.

19. Hij was vader van Gerit Henrick Aert Snellen, wiens erfgename in 1530 zijn zus Aert Henrick Aert Snellen (vrouw van Jan Janss van Mol) was: R.A. 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 24, f 145, 4 april 1530.
20. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 45070, f CCLXXVIII. Hij had minstens drie kinderen: Geertruyt, gehuwd met Wouter Aertss Poynenborch (G.A. 's-Hertogenbosch, R 1263, f 325); Gielis Jan Aert Snellen (R.A. 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 59, f 37v, 17 februari 1545); Jenneken Jan Aert Snellen (R.A. 's-Hertogenbosch, Moergestel R 50, ongef., 4 december 1610).
21. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1251, f 275.
22. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1212, f 210, 30 augustus 1442. R 1213, f 112, 1 juli 1443. R 1226, f 127, 25 juni 1456. R.A. 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek. R 317, 30 september 1479. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 5295, f Lv, 31 december 1464. Rekenkamer 45074, f CCXCIXbis.
23. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1205, f 167v, 28 maart 1435. R 1214, f 71v.
24. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1215, f 199.
25. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1221, f 94, 18 mei 1451. R 1236, f 291v.
26. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1209, f 134v. R 1230, ff 218v, 271v en 321.
27. Abdijarchief Tongerlo, Charterverzameling no 2576, 20 juni 1506. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1249, f 228v.
28. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1236, f 138.
29. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1243, f 26v.
30. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1225, f 234v. R 1226, f 480. R 1232, f 201.
31. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1263, f 129.
32. Abdijarchief Tongerlo, Charterverzameling no 2576, 20 juni 1506. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1214, f 71v. R 1222, f 31. R 1227, f 30. R 1233, f 56. R 1234, f 199v.
33. A.R.A. Brussel, Rekenkamer 45076, f CCCXXV.
34. J. Vriens. *Inventaris van het archief van de tienden van Moergestel 1618-1658, waarin opgenomen een fragment van het familiearchief de la Torre 1608-1694.* 's-Hertogenbosch 1970, p.61. Zie voor heer Jan verder: G.A. 's-Hertogenbosch, R 1177, f 144. R 1205, f 207, 18 juni 1435. R 1210, f 66v, 28 april 1440.
35. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1177, f 144. R 1194, f 236v. R 1208, f 418, 18 juni 1438. R 1210, f 66v, 2 augustus 1440; f 318v, 7 april 1440. R 1211, f 93v, 17 augustus 1441. R 1216, ff 317 en 334.
36. H. Keussen. *Regesten und Auszüge zur Geschichte der Universität Köln 1388-1559.* In: *Mitteilungen aus dem Stadtarchiv von Köln* 36/37, 1918, p.28, no 183; p.46, no 299; p.71, no 498; p.88 no 661; p.91 no 683. H. Keussen. *Die Matrikel der Universität Köln.* DI I, 2e dr. Bonn 1928, p.72, no 32; p.113, no 9.
37. R.A. 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 163, f 21v, 22 augustus 1455. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1247, f 114v, 19 december 1477.
38. A.R.A. Brussel, Familiearchief d'Ursel, L 1499, f XXXv. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1247, f 115v, 19 december 1477.
39. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1218, f 206. R 1247, f 114 e.v., 19 december 1477.
40. Keussen 1918, o.c., p.86, no 599; p.92, no 687; p.93, no 745; p.95, nrs 781-810; p.104, no 892; p.111, no 927; p. 114, no 953; p. 154, no 1232; p.187, no 1436 en no 1437; p.188 no 1438; p.194, no 1474; p.202-203, no 1533. Keussen 1928, o.c., p. 164-165, no 20.
41. P. Clemen. *Die Kunstdenkmäler der Stadt Köln.* Düsseldorf 1911, p.83.
42. Th. Muther. *Zur Geschichte der Rechtswissenschaft und der Universitäten in Deutschland. Gesammelte Aufsätze.* Jena 1876, p.99. V. Rose. *Die Handschriften-Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin. Verzeichnis der lateinischen Handschriften.* DI H-2. Berlijn 1903, pp.609, 628 en 629.
43. Keussen 1918, o.c., p. 128, no 1039; p. 160, no 1268; p. 168, no 1321. Keussen 1928, o.c., p. 190, no 29.
44. Stadtarchiv Keulen, Haupturkundenarchiv no 12593, maart 1456.
45. Stadtarchiv Keulen, Haupturkundenarchiv no 13237, 22 september 1474.
46. E. Reusens. *Documents relatifs à l'histoire de l'université de Louvain (1425-1797).* In: *Analectes pour servir à l'histoire de la Belgique* XXX, 1903, pp. 137, 138, 142 en 143. Keussen 1928, o.c., p. 260, no 65. Raadhuis Hilvarenbeek, Oud administratief archief no 14, 13 maart 1440. R.A. 's-Hertogenbosch, Raad van Brabant 1322, f 202v, 1440. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1219, f 13v.
47. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1247, f 114, 19 december 1477.

48. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1243, f 85, 14 november 1473. Keussen (noot 49) meent, dat Jan identiek was aan *Johannes Spül de Busca-Ducis*, die in 1469 aan de universiteit van Bazel werd geïmmatriculeerd. Deze wordt van 1463 tot 1501 gezien als procureur van de bisschoppelijke officialiteit te Bazel. In 1490 was hij *Schaffner* of rentmeester van de bisschop; hij verkocht in dat jaar samen met zijn vrouw Barbara voor 36 pond een huis in de Freienstrasze te Bazel aan de officiaal. Ik houd de mogelijkheid open, dat de 'Bossche' mr. Jan van Spul een andere was dan de Brusselse en afkomstig was van Hilvarenbeek. Een gehuwde staat strookt immers niet met de status van kanunnik, hoewel de geestelijke voor de huwelijks staat kan zijn verwisseld. Bovendien lijkt de Brusselse mr. Jan te zijn begraven te Anderlecht (noot 51), niet te Bazel. (H.G. Wackernagel. *Die Matrikel der Universität Basel*. Dl I. Bazel 1951, p. 75, no 18. Staatsarchiv Bazel, akte op 20 november 1490 gepasseerd voor het schoutgerecht. Klosterarchiv St. Martin, oorkonden no 80, 30 september 1479, en no H 16, 3 februari 1501. Klosterarchiv Gnadenthal, oorkonden no 349, 698, 705 en 710. Ter complicatie nog het volgende citaat uit Gerichtsarchiv B 7, f 271, 1454: *Wilhelmus Spül, procurator an des Officials Hoffgericht*, en zijn vrouw Enneken geloven 40 gulden op *dem Huse genant Zem Grünen Ringe am Palast gesslin oben an der Frien stress am Palast gaslin*).
49. Keussen 1928, o.c., p. 657, no 59.
50. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1246, f 206, 16 mei 1477. R 1265, f 142v. De vorster van Hilvarenbeek verwondde in 1487 de diaken mr. Jan van Spul tot bloedens toe (G. Bannenberg, A. Frenken en H. Hens. *De oude dekenaten Cuyk, Woensel en Hilvarenbeek in de 15de- en 16de-eeuwse registers van het aartsdekenaat Kempenland*. Dl II. Nijmegen 1970, p. 167).
51. J.B. Stockmans. *Het obituarium van Sint-Pieterskerk te Anderlecht*. In: *Bijdragen tot de geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant V*, 1906, p. 92.
52. Keussen 1918, o.c., p. 95, nrs 815-824. Keussen 1928, o.c., p. 74, no 63; p. 332, no 69.
53. A.R.A. Brussel, L 1499, f XXVv. L 1500, f XLVII. G.A. 's-Hertogenbosch, R 1247, f 114, 19 december 1477.